

Verslag winterbijeenkomst Sieralgenwerkgroep, 29 februari 2020

Aanwezig: Peter Coesel, Alfred van Geest, Ton Joosten, Frans Kouwets, Wil Leurs, Maarten Mandos, Koos Meesters, Ben de Nijs, Cees van Roozendaal, Peter van Ruth, Eveline Stegeman, Bart van Tooren, Klaas van der Veen en Marien van Westen.

Afgemeld: Matthijs Koek en André Vanhoof.

Algemeen

Peter Coesel verwelkomt de aanwezigen en opent met de mededeling dat hij volgend jaar tachtig wordt en dat een mooi moment vindt om het leiderschap van de werkgroep over te dragen. Hij heeft Marien bereid gevonden om dat op zich te nemen en is ervan overtuigd dat een en ander daarmee in goede handen is.

Peter memoreert kort de bevindingen van de afgelopen excursie (14 september 2019) naar de Kiersche Wijde. Een uitgebreid verslag hiervan verscheen in de laatste aflevering van Desmidiologische Mededelingen en kan door eenieder op www.desmids.nl worden geraadpleegd.

Wat betreft het excursiedoel van dit jaar heeft hij het Koningsven bij Nijmegen, op het oog. Aan het begin van de vorige eeuw was dit ven op botanisch gebied, ook wat betreft sieralgen, legendarisch rijk, maar door ontginningen is daar al lange tijd weinig meer van over. Enkele jaren geleden is het gebied in het kader van natuurontwikkeling volledig op de schop gegaan in de hoop iets van die vroegere rijkdom terug te krijgen. Aangezien het zeer de vraag is of dat voor de sieralgen op zo'n korte termijn al voldoende gelukt is, stelt Bart een voorexkursie voor. Hij zal daartoe tijdig naar de werkgroepleden een mail doen uitgaan zodat belangstellenden kunnen reageren. Wanneer het resultaat van de voorexkursie tegenvalt, moet naar een alternatief worden gezocht. Kandidaat hiervoor zijn onder meer: Wisselse Veen bij Epe, Nieuwkoopse Plassen plus trilveen De Haak, Leemputten bij Staverden. Hoe dan ook wordt als beoogde excursiedatum vastgesteld: **zaterdag 5 september**.

Bijdragen van leden

Bart zegt weinig te melden te hebben. Hij heeft afgelopen jaar het Kienveen bezocht en bevonden dat dat nog steeds de moeite waard is. Komende zomer zal hij weer de Oisterwijkse vennen bemonsteren. Als (mede)redacteur van de Desmidiologische Mededelingen roept hij de aanwezigen op om bijdragen te leveren voor het komende nummer (graag vóór 1 juni).

Maarten toont foto's (genomen door Wil Leurs) van de uit Nederland niet bekende *Staurastrum ellipticum*, een driestralige zowel als vierstralige vorm, gevonden in de Kaaistoep bij Tilburg. In een oude beekarm op Gorp de Lei (bij Hilvarenbeek) vond hij een verkleurde lege semicel van *Euastrum crassum* waarvan hij zich afvroeg hoe oud die mogelijk was en hoe de vindplaats te duiden. In 2 jaar oude, circa 10 meter diepe zandwinputten op landgoed De Utrecht met glashelder water vond hij in de randbegroeiing o.a. *Actinotaenium turgidum* en *Micrasterias crux-melitensis*. Peter zegt geïnteresseerd te zijn in zulke diepe, voedselarme plassen omdat er mogelijk voor Nederland nieuwe planktonische *Staurastrum*-soorten zijn aan te treffen.

Verslag winterbijeenkomst Sieralgenwerkgroep, 29 februari 2020

Maarten zegt helaas niet over een planktonnet te beschikken, waarop Peter hem er een toezegt.

Eveline heeft nog wat kleine plasjes bemonsterd nabij het Hondenvan op het Tubbergerveld (waarover ze het vorig jaar heeft gerapporteerd). Als aangetroffen interessante soorten noemt ze o.a. *Xanthidium octocorne*, *Penium spirostriolatum*, *Closterium angustatum* var. *sculptum*, *Clost. subscoticum*, *Cosmarium decedens* en *C. quadratum* var. *minus*.

Voorts verhaalt zij over een autotocht over IJsland (in aug. 2018) waarbij zij op een negental locaties sieralgen heeft bemonsterd. Over het algemeen leverden die monsters weinig en ook nauwelijks specifieke soorten op, met uitzondering van locatie 7 alwaar o.a. *Cosmarium caelatum*, *C. tetragonum* var. *ornatum* *Euastrum brevisinuosum* en *Eu. dissimile* var. *lapponicum* werden aangetroffen (een powerpoint van haar presentatie is op aanvraag beschikbaar). Al met al kwam ze toch tot een totaal aantal van 135 taxa, waarvan de helft nog onbekend voor IJsland

Peter merkt op ook zelf in IJsland gemonsterd te hebben en destijds teleurgesteld te zijn geweest in de resultaten. Hij schrijft het toe aan de schaarste aan echte veentjes (de meeste monsterplekken betroffen drassige plekken op hard substraat).

Ton moet zich noodgedwongen beperken tot de taxonomie, een specialisme waar de werkgroepleden gelukkig veel baat bij kunnen hebben.

Klaas onderzoekt sinds anderhalf jaar de sieralgenflora in De Wieden, met name in het oostelijk deel. Met name in de percelen Eelkema en Jo Moraal vond hij een aantal interessante soorten waarvan hij foto's laat zien. De meest bijzondere is waarschijnlijk *Pleurotaenium simplicissimum*, een karakteristieke soort die alleen bekend was uit de Appense Kolk bij Voorst, gevonden door J. Heimans in het begin van de vorige eeuw. Andere interessante soorten o.a.: *Cosmarium magnificum* var. *minus*, *C. bipyrenoideum*, *C. cyclicum*, *C. subquadrans* var. *minor* en *Euastrum subalpinum*. In totaal vond hij 25 Rode-Lijst soorten (powerpoint beschikbaar).

Peter Coesel deelt mee samen met Koos nog steeds aan een nieuwe versie van de Lowlands-flora te werken. Er is sprake van gestage voortgang, maar er zijn veel hobbels te nemen. Niet alleen is er sprake van nieuw in te voegen taxa (ook in determinatiesleutels), maar ook van nieuwe waarnemingen van vigerende soorten (nieuwe vondsten van zeldzame soorten, zygosporen), alsmede invoeren van aanvullende literatuur (betreffende oorspronkelijke diagnoses/afbeeldingen) en verwerken van veranderde taxonomische inzichten. Momenteel ver gevorderd met genus *Staurastrum* waarvan de taxonomie/nomenclatuur zoveel mogelijk zal gaan aansluiten bij die in de Europese *Staurastrum/Staurodesmus*-flora. Een extra complicatie is dat er nooit iets echt af is, omdat er door de werkgroepleden voortdurend nieuwe data worden aangedragen. Dit betekent veelal: veranderingen in de reeds gereviseerde tekst, tabellen en platen. De grootste hobbel zal echter het genus *Cosmarium* worden. Niet alleen omvat dit in de bestaande Lowlands al de meeste soorten, maar het belooft ook de grootste uitbreiding te krijgen en de meeste taxonomische problemen te gaan opleveren.

Wat betreft invoer van nieuwe vondsten op basis van foto's van werkgroepleden verzoekt Peter om multifocus-foto's, zo mogelijk ook van lege

Verslag winterbijeenkomst Sieralgenwerkgroep, 29 februari 2020

(semi)cellen en van top-aanzichten, anders dreigt bij het overtekenen al gauw te veel interpretatie/speculatie!!!

Koos krijgt nog steeds monsters uit de Buiten Hebriden toegestuurd. Een interessante vondst betreft een *Staurodesmus*-soort (enigszins gelijkend op *Std. subhexagonus*) die waarschijnlijk als nieuw beschreven kan worden. In Nederland onderzoekt hij het Gijzenveen bij Bussum. Een daarover geschreven rapport diende hij in bij de plaatselijke KNNV-afdeling. Voorts vertoont hij foto's van een sporulerende kleine Mesotaeniaceae (mogelijk *Mesotaenium minimum*) uit de Bergvennen alsook van een *Cylindrocystis*-soort (uit Kiersche Wijde) in de levende cellen waarvan een fijne lengtestreping is waar te nemen. Peter vermoedt dat dit een streping betreft van de ectoplast, dus niet in de celwand. Onderzoek van lege cellen kan hierover uitsluitsel geven.

Alfred krijgt nogal eens materiaal toegestuurd uit andere werelddelen, zoals Noord-Amerika, Nieuw Guinea, Tasmanië en Peru. Hem treft daarbij de overeenkomst in soortensamenstelling tussen arctisch-alpiene monsters en regenplasjes in Amsterdam, met als voorbeelden o.a. *Cosmarium rostafinskii*, *C. subcrenatum*, *C. amstelodamense*, *Staurastrum arnellii* en *St. striatum*. Beide habitats hebben gemeen dat er doorgaans sprake is van dunne waterfilms die kunnen opdrogen. Hij denkt daarbij aan stress-tolerantie als gemeenschappelijk selectiemechanisme. Ton veronderstelt dat met name een bepaalde periodiciteit in uitdroging/vernatting bepalend is. De soorten in kwestie zijn kennelijk bestand tegen oppervlakkige uitdroging, maar zullen worden weggeconcurrerd in perioden van langdurige vernatting. Overigens komt Alfred in zijn niet-Nederlandse monsters ook soorten tegen waarbij vermoedelijk het temperatuurregime de bepalende factor is, zoals *Cosmarium hexalobum* en *C. costatum* (powerpoint beschikbaar).

Cees meldt voorlopig nog 'lerende' te zijn. Hij focust daarbij op de provincie Drenthe, maar krijgt ook materiaal uit Schotland.

Marien heeft met collega's uit Hamburg (Klaus Spiekerman en Klaus von Schwarzenberg, curator van de algenculture-collectie aldaar) vennen in het Dwingelderveld en Eexterveld bemonsterd. Aardige vondsten daarbij waren *Euastrum luetkemuelleri* var. *carniolicum*, *Staurastrum monticulosum* en sporulerende *Xanthidium basidentatum*. In een ven op het Echtenerveld trof Marien *Micrasterias jenneri* aan en bij Koekange sporulerende *Penium margaritaceum*.

Voorts toont Marien de resultaten van een vergelijkend onderzoekje naar de analyseresultaten van deelnemers aan de afgelopen Kiersche Wijde excursie. De daaruitvoortvloeiende natuurwaarden per monsterpunt blijken nogal uiteen te lopen, vermoedelijk afhankelijk van kennis/inspanning van de onderscheidene deelnemers. De uit het gehele deelnemersveld voortkomende maximumwaarden voor de monsterpunten komen echter bijna allemaal op 10 uit en laten dus weinig of geen onderlinge verschillen zien. Marien zocht daarom naar een meer informatieve bewerking van de analyseresultaten en vond die in de Bray-Curtis similarity index, waarbij steeds twee monsterpunten onderling vergeleken worden. Deze index bleek een duidelijk inzicht te geven in de mate van onderlinge overeenkomst (powerpoint beschikbaar).

In zijn sieralgenatlas van Drenthe, de periode 2007-2019 bestrijkend, zijn nu zo'n 70 soorten beschreven (van de ongeveer 400 gevonden taxa). Bij

Verslag winterbijeenkomst Sieralgenwerkgroep, 29 februari 2020

bepaalde soorten, zoals *Tetmemorus laevis*, constateert hij bij het uitzetten van cellengte tegen celbreedte duidelijke discontinuïteiten die erop zouden kunnen wijzen dat de soort in kwestie mogelijk meerdere taxa omvat. Tenslotte laat hij nog wat foto's zien van interessante waarnemingen: een vooralsnog onbekende *Actinotaenium*, *Cylindrocystis cushleckae*, zygosporen van *Cylindrocystis debaryi* en zygosporen van *Actinotaenium pinicola*. Wat sporulerende soorten betreft: deze vindt hij vooral in de periode maart-mei.

Frans heeft met betrekking tot zijn Europese *Cosmarium*-flora de meeste probleemgevallen 'opgelost'. Wel moet hij nog de bijbehorende tekeningen inken. In totaal zal het gaan om 867 taxa op soortniveau, waarvan 181 nieuw beschreven. Van de overige heeft hij er 387 geaccepteerd; de resterende 299 zijn in zijn ogen twijfelachtig. Als voorbeeld van enkele probleemsoorten laat hij plaatjes zien van het *Cosmarium praemorsum-fastidiosum* complex zoals door afgebeeld in de oorspronkelijke beschrijving en door latere auteurs. Zo ook van *Cosmarium reniforme*, binnen de nominate variëteit waarvan hij een drietal verschillende vormen onderscheidt (powerpoint beschikbaar).

Wil toont foto's van *Staurastrum myrdalense* uit een door Alfred verzameld Amsterdams regenplasjemonster, alsmede van de wat erop gelijkende *Staurastrum ellipticum* (zie bij Maarten). Uit plasjes bij Ankeveen komt enkele onduidelijke *Cosmarium*-soorten waaronder een die enigszins lijkt op *C. impressulum*. In een vanuit Noorwegen opgestuurd monster vond hij de karakteristieke, zeldzame soort *Staurodesmus recurvus*. Peter wil daar wel een kort stukje over schrijven voor de Desmidiologische Mededelingen.

Ben heeft vanuit zijn onderzoek naar sieralgen in het Dwingelderveld door de langdurige droogte van afgelopen zomer weinig interessante vondsten te melden.

Peter van Ruth is nog actief in Brabant, maar heeft evenmin verrassende ontdekkingen gedaan.